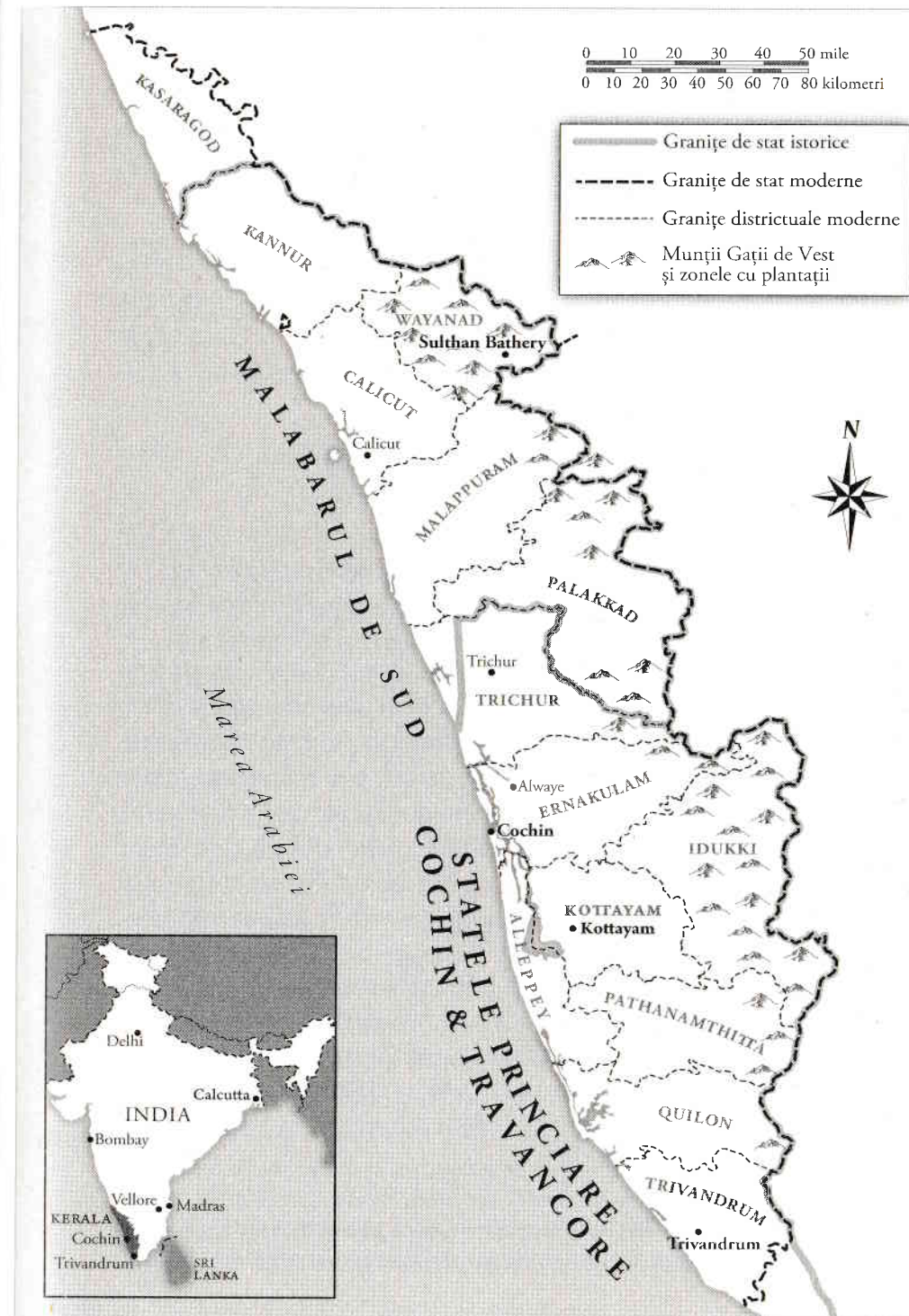

Abraham Verghese (n. 1955) este profesor de teoria și practica medicinei la Stanford University. Născut din părinți indieni, profesori în Etiopia, a crescut în apropiere de Addis Abeba, unde și-a început pregătirea medicală, definitivată ulterior la Madras Medical College. Asemenea multor absolvenți, și-a efectuat rezidențiatul în Statele Unite, unde a continuat să-și consolideze cariera medicală. Prima sa carte, *My Own Country: A Doctor's Story*, o lucrare dedicată impactului epidemiei de SIDA într-o mică localitate din Tennessee, a apărut în 1994, a intrat în topul revistei *Time* al celor mai bune cinci cărți ale anului și a fost ecranizată. Al doilea volum de nonficțiune, *The Tennis Partner*, a fost publicat în 1997 și a devenit repede bestseller național. Eseurile și povestirile sale au apărut cu regularitate în *The New Yorker*, *The New York Times*, *Granta*, *The Wall Street Journal* și în alte publicații. *Să tai în piatră vie* (*Cutting for Stone*, 2009), primul său roman, s-a bucurat de una dintre cele mai longevive prezențe în topul *New York Times* al celor mai bine vândute cărți. În 2015, Abraham Verghese a primit National Humanities Medal din partea președintelui Barack Obama. Cel mai nou roman al său este *Legământul apei* (*The Covenant of Water*, 2023).

Abraham Verghese

Legământul apei

Traducere din limba engleză și note
ADRIANA BĂDESCU

LBRIS

We know
books

PARTEA ÎNTÂI

CAPITOLUL 1 ÎNTOTDEAUNA

1900, Travancore, India de Sud

Are doisprezece ani și dimineață va fi o femeie măritată. Mama și fiica stau întinse pe rogojină, cu obrajii umezi strâns lipiți.

—Cea mai tristă zi din viața unei fete este cea în care se mărită, spune mama. După aceea, cu voia Domnului, e mai bine.

În scurt timp aude suspinele mamei stingându-se, lăsând loc răsufălării liniștite și apoi celui mai slab sforăit, care în mintea fetei pare să impună ordine asupra sunetelor împrăștiate ale nopții, de la pereții din lemn ce emană căldura zilei până la foșnetele câinelui afară, în curtea acoperită cu nisip. Un cuc șoimar strigă: *Kezhekketha? Kezhekketha? Încotro e răsăritul? Încotro e răsăritul?* Își imaginează pasărea privind în jos, spre răriștea în care, sub acoperișul dreptunghiular din stuf, se află casa lor. Vede laguna din față, pârâul și orezăria de după el. Pasărea poate să strige așa ore bune, tulburându-le somnul... dar deodată tace, ca și când ar fi înhățat-o o cobră. În liniștea care se așterne, pârâul nu îngână un cântec de leagăn, ci doar bolborosește peste pietrele lustruite.

Se trezește înaintea zorilor, când mama ei încă doarme. Dincolo de fereastră, apa ce acoperă orezăria scânteiază ca argintul bătut. Pe veranda din față, *charu kasera*, șezlongul

ornamentat al tatălui ei, șade gol și uitat. Ridică tăblia de scris sprijinită pe brațele lungi ale scaunului și se așază. Simte urma fantomatică a tatălui ei imprimată în țesătura din trestie.

Pe malurile lagunei, patru cocotieri au crescut pieziș, aplecați asupra apei de parcă și-ar fi studiat reflexiile în oglinda ei înaintea de a se ridica la loc, spre ceruri. *Adio, lagună! Adio, pârau!*

– *Molay!* o strigase cu o zi în urmă singurul frate al tatălui ei – ceea ce o mirase, fiindcă în ultimul timp nu mai obișnuia să i se adreseze cu numele de alint *molay*, fiică. Ți-am găsit o partidă grozavă! îi spusese pe un ton unsuros, de parcă ar fi avut patru ani, nu doisprezece. Mirele tău pune preț pe faptul că vii dintr-o familie bună, că ești fiica unui preot.

Știa că unchiul ei căuta de la o vreme s-o mărite, și totuși avea impresia că se grăbise aranjându-i acea căsătorie. Ce-ar fi putut spune ea? Asemenea lucruri erau hotărâte de adulți. I se făcuse rușine văzând expresia de neajutorare de pe fața mamei. Îi era milă de femeia care-i dăduse viață, când tot ce voia era s-o respecte. Mai târziu, când rămăseseră singure, mama îi spusese:

– *Molay*, casa aceasta nu ne mai aparține. Unchiul tău...

Vorbise pe un ton rugător, de parcă fiica ei ar fi protestat deja. Nu-și mai sfârșise cuvintele, iar privirea îi zvâcnea de colo-colo, cu nervozitate. Șopârlele de pe pereți purtau cu ele povești.

– Cât de diferită de cea de-aici poate fi viața acolo? Veți sărbători Crăciunul, veți posti înainte de Paște... veți merge la biserică duminică. Aceeași împărtășanie, aceiași cocotieri, aceiași arbuști de cafea. E o partidă bună... El e un om avut.

De ce s-ar însura un om avut cu o fată săracă, o fată fără zestre? Ce anume îi ascund oare? Ce cusururi are bărbatul acela? Vârsta, în primul rând, căci are patruzeci de ani. E deja tatăl unui copil. Cu câteva zile în urmă, după ce venise pețitorul și apoi plecase, îl auzise pe unchiul ei muștrându-i mama:

– Și ce dacă mătușa lui s-a înecat? Doar nu-i același lucru cu un trecut de nebunie în familie! Cine a auzit vreodată de o

istorie de înecuri în familie?! Nu-s puțini cei invidioși pe o partidă bună, și întotdeauna vor găsi un motiv pe care să-l exagereze.

Așezată pe șezlong, mângâie brațele din lemn lustruit și se gândește o clipă la antebrațele tatălui ei; la fel ca mai toți bărbații malayali¹, era ca un fel de urs blând și bun, cu păr pe piept, pe brațe și chiar pe spate, astfel că nu-i puteai atinge niciodată pielea decât prin blănița aceea moale. Acolo, în scaunul acela, pe genunchii lui, deprinsese literele. Când venise cu note bune de la școala de la biserică, el îi spusese: „Ai o minte bună. Dar și mai important e să ai o fire curioasă. Vei merge la liceu. Și la colegiu apoi! De ce nu? N-o să te las să te măriți de tânără, ca mama ta!”

Episcopul îl transferase pe tatăl ei la o biserică cu probleme în apropiere de Mundakayam, care nu avea un *achen*, un preot stabil, din cauza tulburărilor cauzate de negustorii musulmani. Nu era un loc potrivit pentru o familie: cețurile dimineții zăboveau încă până la genunchi la amiază și urcau până la bărbie pe înserat, iar umezeala din aer aducea cu ea astm, reumatisme și febre. La nici un an după ce-și luase postul în primire, se întorsese acasă scuturat de frisoane, cu pielea fierbinte la atingere și urina de culoare neagră. Înainte ca soția lui să poată chema ajutoare, încetase să mai respire. Când mama ei îi pusese o oglindă deasupra buzelor, aceasta nu se aburise. Răsuflarea tatălui ei devenise acum aer gol.

Aceea fusese cea mai tristă zi din viața fetei. Cum putea fi căsătoria mai rea de atât?

Se ridică de pe șezlongul din trestie pentru ultima dată. Scaunul și patul din lemn de tec ale tatălui sunt aidoma unor relicve sacre; păstrează în ele esența lui. Dacă le-ar putea lua la noul ei cămin...!

¹ Grup etnolingvistic din actualul stat indian Kerala, vorbitor al limbii malayalam

Casa începe să freamăte.

Se șterge la ochi, își îndreaptă spatele și ridică bărbia, înălțând-o către ceea ce-i va aduce ziua care începe, către durerea despărțirii, către ruperea de o casă care nu-i mai e acasă. Haosul și suferința din lumea creată de Dumnezeu sunt mistere de nepătruns, însă Biblia o învață că dincolo de ele există o ordine. Așa cum ar spune tatăl ei: „Credința înseamnă să știi că există un rost în toate, chiar dacă rostul e nevăzut“.

– Totul o să fie bine, Appa, rostește, închipuindu-și durerea lui.

Dacă el ar trăi, ea nu s-ar mărita astăzi.

Își imaginează și răspunsul lui: *Grijile unui tată iau sfârșit când apare un soț bun. Mă rog ca el să fie un soț bun. Însă un lucru știu: același Dumnezeu care a vegheat asupra ta aici îți va fi alături și acolo, molay. Așa ne făgăduiește El în Evanghelii: „Cu voi sunt în toate zilele, până la sfârșitul veacului.“*

CAPITOLUL 2 LA BINE ȘI LA RĂU

1900, Travancore, India de Sud

Drumul până la biserica marelui durează aproape o jumătate de zi. Barcagiul îi conduce printr-un labirint de canale necunoscute, străjuite de hibiscuși de un roșu înflăcărat. Casele se află atât de aproape de marginea apei, încât ar putea să întindă mâna și s-o atingă pe o femeie care cerne orezul mișcând repede un coș puțin adânc. Aude un băiat citindu-i din ziarul *Manorama* unui bătrân lipsit de vedere, care își freacă fruntea de parcă știrile l-ar durea. O casă după alta, fiecare dintre ele este un mic univers, unele având în prag copii de vârsta ei care privesc grupul din barcă.

– Unde vă duceți? vrea să știe unul cu pieptul gol, rostindu-și întrebarea printre dinții înnegriți, cu arătătorul negru și el – periuța lui de dinți – încremenit în aer.

Barcagiul se încruntă spre el.

Canalele au rămas în urmă acum, iar ei înaintează pe un covor de nuferi și lotuși atât de gros, încât l-ar putea traversa cu pasul. Florile sunt deschise ca inima unui om bun. Dintr-un impuls, culege una, prinzând-o de tulpina cu rădăcini în adânc. Floarea se desprinde cu un mic pleoscăit, un giuvaier roz, un miracol prin faptul că ceva atât de frumos poate să crească din ape atât de nămolose. Unchiul se întoarce și privește intens

către mama ei, care rămâne tăcută, deși își face griji că fiica sa își va murdări *mundu*¹ și bluza albă, *kavani*, cu bordura ei de un auriu palid. Un parfum fructat învăluie barca. Fata numără douăzeci și patru de petale. Înaintând pe covorul de lotuși ajung pe lac atât de vast, încât malul celălalt nu se vede, iar oglinda apei e netedă și liniștită. Se întreabă dacă așa arată și oceanul. Aproape c-a uitat de nuntă. La un ponton aglomerat, coboară din barcă și urcă pe o luntre uriașă, ale cărei capete sunt răsucite ca tecile de fasole uscate; niște bărbați supli și musculoși o manevrează cu câte o pagaie. Vreo douăzeci de pasageri stau în picioare, în mijloc, sub umbrele care să-i apere de soare. Fata își dă seama că destinația ei este atât de departe, încât nu-i va fi ușor să mai revină acasă.

Imperceptibil, lacul se îngustează, devenind un râu lat. Luntrea prinde viteză, dusă de curent. Într-un târziu, pe o culme din depărtare se vede o cruce masivă din piatră care stă de veghe asupra unei biserițe, brațele ei proiectând o umbră pe apa râului. Este una dintre cele șapte biserici și jumătate fondate de Sfântul Toma după sosirea lui în India. La fel ca toți copiii de la școala de duminică, și ea le poate rosti numele pe de rost: Kodungallur, Paravur, Niranam, Palayoor, Nilackal, Kokkamangalam, Kollam și micuța jumătate de biserică din Thiruvithamcode; dar acum, că vede una pentru prima dată, i se taie răsuflarea.

Peștorul din Ranni pășește de colo-colo prin curte. Petele umede care-i marchează *juba* la subsuori i se unesc pe piept.

– Mirele ar fi trebuit să fie de mult aici, spune el.

Șuvițele de păr pe care și le pieptănase peste țeastă i-au căzut peste ureche, ca penele din creasta unui papagal. Înghite în gol cu nervozitate și un pietroi i se mișcă în sus și-n jos în

¹ Veșmânt asemănător unei fuste, purtat în statele din sudul Indiei deopotrivă de bărbați și de femei

gât. Solul din satul în care se află e renumit atât pentru cele mai bune orezării, cât și pentru guși ca a lui.

Grupul mirelui e format doar din sora lui, Thankamma. Femeia, vâjnoasă și zâmbitoare, ia mânuțele viitoareii cumnate într-ale ei și le strânge cu afecțiune.

– Vine și el, îi spune.

Preotul își pune patrafirul ceremonial peste veșmântul obișnuit și își leagă brăul brodat. Întinde o mână cu palma în sus, ca pentru a întreba fără cuvinte: „Ei bine?” Nimeni nu-i răspunde.

Mireasa tremură, cu toate că e arșiță. Nu e obișnuită să poarte și *chatta* și *mundu*. De azi înainte, gata cu fustele lungi și bluzele colorate. Se va îmbrăca la fel ca mama și ca mătușa ei, în această uniformă purtată de toate femeile măritate din lumea Creștinilor Sfântului Toma¹, în care albul e singura culoare. *Mundu* e ca acela bărbătesc, însă legat într-un mod mai sofisticat, cu marginea liberă încrețită, cutată de trei ori și apoi pliată în forma unui evantai, pentru a ascunde posteriorul purtătoarei. Același rol de a ascunde are și *chatta* albă – bluza informă, cu mâneci scurte și decolteu în V.

Lumina care pătrunde în felii prin ferestrele înalte aruncă umbre oblice. Mirosul de tămâie o îneacă ușor. La fel ca în biserica ei, nici aici nu sunt strane, doar covorul aspru din fibră de cocos pe pardoseala roșie, și numai în partea din față. Unchiul ei tușește. Sunetul reverberează în incinta goală.

Sperase că la nuntă va veni și verișoara ei primară – și, totodată, cea mai bună prietenă a ei. Se măritase cu un an în urmă, pe când avea tot doisprezece ani, cu un băiat de aceeași vârstă cu ea, dintr-o familie bună. La nuntă, mirele-băiețandru păruse

¹ Creștinii Sfântului Toma, sau creștinii sirieni din India, formează o comunitate etno-religioasă din statul indian Kerala. Conform tradiției lor, Sfântul Apostol Toma ar fi călătorit și ar fi propovăduit evanghelia creștină până în regiunile de sud ale subcontinentului indian.

la fel de anost ca o găleată, mai interesat să se scobească în nas decât să participe la ceremonie; preotul fusese nevoit să întrerupă *kurbana* și să-i șoptească: „Nu te mai scormoni! N-o să găsești aur acolo!“ Verișoara îi scrisese că la noua ei casă se juca și dormea cu celelalte fete din familia unită și că era mulțumită fiindcă nu trebuia să aibă deloc de-a face cu soțul ei enervant. Când citise scrisoarea, mama ei spusese cu un aer cunoscător: „Ei bine, într-o zi, asta se va schimba“. Mireasa se întreabă dacă deja s-a schimbat și ce anume poate însemna asta.

Ceva face să vibreze aerul din biserică. Mama o împinge în față, după care se retrage.

Mirele se apropie de ea, și preotul începe imediat slujba. „Oare îi fată vaca, de-i dă atâta zor?“, se întreabă în timp ce privește drept înainte.

Observă o reflexie în lentilele murdare ale ochelarilor preotului: o siluetă masivă, conturată în lumina ce pătrunde pe ușă, și o alta mititică alături: ea însăși.

Oare cum e să ai patruzeci de ani? E mai bătrân decât mama ei. Un gând îi vine în minte: dacă e văduv, de ce nu s-a însurat cu mama ei? Dar știe de ce: soarta unei văduve este doar cu puțin mai bună decât cea a unui lepros.

Preotul se oprește brusc din psalmodiere, fiindcă viitorul ei soț s-a răsucit ca s-o studieze, stând astfel cu spatele – incredibil! – către *achen*. Îi examinează chipul, răsuflând ca un om care a mers mult timp cu pași repezi. Ea nu îndrăznește să ridice privirea spre el, însă îi simte mirosul de pământ. Nu-și poate controla tremurul. Închide ochii.

– Dar e o copilă! îl aude exclamând.

Când deschide ochii, îl vede pe unchiul ei ridicând un braț pentru a-l opri pe mirele care se îndepărtează deja – doar pentru a-i fi dat la o parte ca o furnică de pe o rogojină de dormit.

*

Thankamma aleargă afară după mirele fugar, șorțul de grăsimi al pântecului legănându-i-se încolo și-ncoace, deși îl ține strâns cu mâinile. Îl ajunge din urmă în dreptul unei pietre de povară – o lespede orizontală sprijinită la înălțimea umărului pe doi stâlpi din piatră înfipți în pământ: un loc în care călătorul să-și poată așeza bocceaua purtată pe cap și să se odihnească puțin. Thankamma își apasă palmele pe pieptul lat al fratelui ei, încercând să-l oprească în timp ce merge cu spatele înaintea lui.

– *Monay*, îi spune gâfâind, fiindcă el e mult mai tânăr decât ea, îi e mai degrabă ca un fiu. *Monay*!

Ceea ce tocmai s-a întâmplat e treabă serioasă, însă i se pare comic felul în care fratele ei o împinge de parcă el ar fi un plugar, iar ea, plugul, așa că nu-și poate stăpâni râsul.

– Uită-te la mine! îi poruncește Thankamma, încă zâmbind.

De câte ori nu i-a văzut expresia aceea încruntată, chiar și când era abia un bebeluș? El avea doar patru ani când mama lor se prăpădise, iar ea îi preluase rolul. Îi cânta și-l legăna ca să-i descrețească fruntea. Mult mai târziu, când fratele lor mai mare îl jefuise de casa și de proprietatea care ar fi trebuit să-i revină lui, doar Thankamma îi luase partea.

Acum, el încetinește. Îl cunoaște ea bine pe acest avar la vorbă. Dacă, prin cine știe ce minune, Dumnezeu i-ar descleșta fălcile, ce-ar spune oare? „*Chechi*, când m-am văzut lângă fătuca aia care tremura toată, mi-am zis: «Cu ea ar trebui eu să mă-nșor?» Ai văzut cum îi tremura bărbia? Am și eu acasă copilul meu pentru care trebuie să-mi fac griji. Nu-mi mai trebuie altul.“

– *Monay*, înțeleg, spune ea, ca și când el chiar ar fi rostit cuvintele. Știu cum pare. Dar nu uita că și mama și bunica ta s-au măritat pe când aveau doar nouă ani. Da, erau copile încă, și au continuat să fie crescute într-o altă casă, până când nu au mai fost copile. Oare nu așa iau naștere cele mai solide și mai mulțumitoare căsnicii? Dar hai să lăsăm toate astea deoparte și să ne gândim o clipă la biata fată. Părăsită în fața altarului

în ziua nunții ei? *Ayo*, ce rușine! Cine o s-o mai ia de nevastă după așa ceva?

El continuă să meargă.

– E o fată bună, insistă Thankamma. Dintr-o familie foarte bună! Micul tău JoJo are nevoie de cineva care să-l îngrijească. Ea va fi pentru el ce-am fost eu pentru tine când erai mic. Las-o să crească în casa ta! Are nevoie de Parambil tot atât cât Parambilul are nevoie de ea.

Se împiedică. El o prinde, iar ea izbucnește în râs.

– Chiar și elefanților le e greu să meargă cu spatele! exclamă; doar ea ar putea interpreta vaga asimetrie a feței lui drept un zâmbet. *Eu* ți-am ales fata asta, *monay*. Nu-i da pețitorului mai mult credit decât merită. *Eu* m-am întâlnit cu mama, *eu* am văzut fata, chiar dacă ea n-a știut că o văd. N-am ales oare bine întâia oară? Prima ta soție, Dumnezeu să-i odihnească sufletul, ar fi de acord. Așa că încrede-te încă o dată în *chechi* a ta.

Pețitorul discută cu *achen*, care bombăne:

– Ce fel de treabă mai e și asta?

„Domnul este întărirea mea și scăparea mea și izbăvitorul meu.”¹ Tatăl ei a învățat-o ce să spună când îi e frică de ceva. „Întărirea și scăparea mea.” O energie misterioasă, ce emană dinspre altar, o învăluie ca o cotă preoțească, așternând asupra ei o pace adâncă. Biserica aceasta a fost sfințită de unul dintre cei doisprezece apostoli; el însuși a stat pe locul pe care stă ea acum, singurul ucenic care a *atins* rănile lui Isus. Simte o conștientizare dincolo de orice putere a imaginației, un glas care-i vorbește fără sunet ori mișcare. Și-i spune: *Sunt alături de tine, de-a pururea*.

¹ Vechiul Testament, Psalmul 17:1. Toate citatele biblice din acest roman sunt preluate din Biblia sau Sfânta Scriptură tipărită sub îndrumarea și cu purtarea de grijă a PF Teocist, cu aprobarea Sfântului Sinod.

Picioarele goale ale mirelui reapar lângă ea. „Cât de frumoase sunt picioarele celor ce vestesc pacea, ale celor ce vestesc cele bune”¹, îi vine în minte. Cele de aici sunt însă grosolane, bătătorite, de nepătruns pentru spini, capabile să doboare o buturugă putrezită și destoinice la cățărul pe trunchiurile palmierilor. Știind că sunt astfel judecate, picioarele lui se mișcă. Neputându-se stăpâni, ridică o privire spre el. Are nasul ascuțit ca o lamă, buzele pline și bărbia ieșită în afară. Părul îi e negru ca funinginea, fără un fir alb, ceea ce o miră. La piele e mult mai închis decât ea, dar arătos. E uimită de intensitatea privirii lui îndreptate spre *achen*: ca aceea a unei manguste așteptând lovitura șarpelui, ca să se poată eschiva, să se răsucească apoi și să-l înhațe de gât.

Slujba trebuie să fi continuat mai repede decât și-a dat ea seama, fiindcă deja mama ei îl ajută pe mire să-i ridice voalul. El face un pas în spatele ei. O apasă ușor pe umeri în vreme ce-i prinde firavul *minnu* din aur în jurul gâtului. Degetele lui atingându-i pielea se simt fierbinți ca jăraticul.

Mirele își trece semnătura greoaie în registrul bisericii și apoi îi dă ei tocul. Ea își scrie numele, adăugând ziua, luna și anul, 1900. Când ridică privirea, el iese deja din biserică. Preotul îi privește silueta care se îndepărtează și exclamă:

– Ce? O fi lăsat orezul pe foc?

Soțul ei nu se află la ponton, unde o barcă se leagănă trăgând nerăbdătoare de frânghie.

– Încă de când era mic copil, îi spune noua ei cumnată, prefera să meargă pe jos. Eu, nu! De ce să merg, când pot să plutesc pe apă?

Râsul Thankammei le îndeamnă și pe ele să i se alăture. Însă acum, la malul apei, mama și fiica trebuie să se despartă. Se agață una de cealaltă – cine știe când se vor mai revedea? Acum

¹ Biblia, Noul Testament, Epistola către Romani 10:15

are un nume nou și o casă nouă, nevăzută, căreia îi aparține. Trebuie să se desprindă de cea veche.

Și ochii Thankammei sunt umezi.

– Să nu te neliniștești, îi spune ea mamei copleșite de mahnire. O să-i port de grijă ca și când ar fi a mea. O să rămân la Parambil vreme de două sau trei săptămâni. Până atunci, își va ști noua casă mai bine decât își știe Psalmii. Nu-mi mulțumi. Copiii mei sunt mari cu toții. O să rămân atât de mult, încât soțului meu să-i fie dor de mine!

Genunchii tinerei mirese tremură când se desprinde din îmbrățișarea mamei. Ar putea să cadă din picioare dacă Thankamma n-ar aburca-o pe un șold, ca pe un bebeluș, pășind apoi în barcă. Își înfășoară instinctiv picioarele în jurul taliei robuste a cumnatei și își îngroapă fața în umărul ei cărnos. De acolo se uită spre silueta oropsită care-și flutură mâna pe ponton, mică pe fondul uriașei cruci din piatră care se profilează în spatele ei.

Casa tinerei mirese și a mirelui ei vădov se află în Travancore, în capătul sudic al Indiei, între Marea Arabiei și Gații de Vest – lungul șir muntos care se întinde paralel cu țărmul vestic. Pământul e modelat aici de apă, iar oamenii sunt uniți de aceeași limbă: malayalam. Acolo unde marea întâlnește plaja albă, își întinde pe uscat degetele și le împletește cu râurile care coboară șerpuit pe pantele înverzite ale munților. E o lume desprinsă parcă din fanteziile unui copil, cu pâraie și canale, cu o dantelărie de lacuri și lagune, un labirint de golfulețe și heleșteie cu lotuși verzi: un vast sistem circulator, deoarece, așa cum îi spunea adesea tatăl ei, toate apele sunt legate între ele. O lume care a clădit oameni – malayali – la fel de mobili ca mediul lichid care-i înconjoară, cu gesturi fluide, cu părul în vânt, gata să reverse râsete în vreme ce plutesc de la casa unei rude la cea a alteia, pulsând și forfotind aidoma globulelor din sânge în vene și artere, îmboldiți de inima viguroasă a musonului.

Pe acest țărm, cocotierii și palmierii-evantai sunt atât de mulți, încât noaptea siluetele lor franjurate continuă să fluture și să se lege în dosul pleoapelor închise. Visele de bun augur trebuie să aibă în ele frunze verzi și apă; absența acestora e totuși cu coșmarul. Când malayalii spun „pământ“, ei includ aici și apa, fiindcă separarea celor două e tot atât de lipsită de sens ca separarea nasului de gură. Cu bărci, luntri, barje și bacuri, malayalii și bunurile lor călătoresc pretutindeni în Travancore, Cochîn și Malabar, cu o iuțea pe care prizonierii uscatului nu și-o pot închipui. În absența unor drumuri bune, a podurilor și a unui transport regulat cu autobuzele, apa rămâne calea principală de deplasare.

Pe vremea tinerei noastre mirese, familiile regale din Travancore și Cochîn – dinastii ale căror origini datează din Evul Mediu – sunt supuse Coroanei britanice, țările lor fiind „state princiare“. Sunt mai bine de cinci sute de state princiare sub jugul britanic – jumătate din suprafața terestră a Indiei –, cele mai multe fiind mărunte și fără nici o putere. Maharajahii statelor princiare mai mari, sau „state onor“ – Hyderabad, Mysore și Travancore –, au dreptul să primească onoruri sub forma a nouă până la douăzeci și una de salve de tun, numărul reflectând importanța maharajahului în ochii britanicilor (deseori fiind egal cu numărul de Rolls-Royce-uri din garajele regale). În schimbul dreptului de a-și păstra palatele, automobilele și statutul social și de a guverna semiautonom, maharajahii le plătesc britanicilor un tribut prelevat din taxele pe care le impun supușilor.

Mireasa noastră din satul ei aflat în statul princiar Travancore n-a văzut niciodată un soldat sau un funcționar britanic, ceea ce nu se întâmplă în „președințiile“ Madras sau Bombay, teritorii administrate în mod direct de britanici, unde aceștia trăiesc în număr mare. Cu timpul, regiunile de limbă malayalam, Travancore, Cochîn și Malabar, se vor uni formând statul actual Kerala – un teritoriu costier de forma unui pește în vârful

peninsulei indiene, capul peștelui fiind îndreptat spre Ceylon (astăzi Sri Lanka), iar coada spre Goa, în vreme ce ochii lui privesc cu jind peste ocean, către Dubai, Abu Dhabi, Kuwait și Riad.

Înfige o cazma oriunde în solul din Kerala, și apa ruginie țâșnește aidoma sângelui sub un bisturiu, un elixir bogat în laterit care hrănește tot ce e viu și respiră. Sigur, putem contrazice afirmațiile că avortonii viabili îngropați în solul acesta se dezvoltă și devin oameni sălbatici, dar nimeni nu poate contesta faptul că mirodeniile și condimentele cresc aici cu o abundență fără pereche oriunde altundeva în lume. Cu secole înainte de Cristos, navigatori din Orientul Mijlociu prindeau vânturile de sud-vest în pânzele felucilor ca să ajungă pe „Țărmlul mirodeniilor” și să cumpere piper, cuișoare și scorțișoară. Când vânturile își schimbau direcția, se întorceau și ei în Palestina, unde vindeau mirodeniile, în schimbul unor mici averi, neguțătorilor din Genova și Veneția.

Patima mirodeniilor făcea ravagii în Europa aidoma sifilisului ori ciumei bubonice, având aceiași mijlocitori: corăbiile și marinarii. Dar această contagiune era una benefică: mirodeniile și condimentele prelungeau viața alimentelor și a celor care le consumau. Mai erau și alte avantaje. În Birmingham, un preot care mesteca scorțișoară pentru a-și masca mirosul de vin din respirație devenise irezistibil pentru enoriașele sale, astfel că a scris anonim o broșură care s-a bucurat de multă popularitate: *Sosuri noi, dulci și iuți: vesel miscelaneu de împreunări dezmațate și plăcute pentru om și soața lui*. Spițerii proslăveau tămăduirea ca prin minune a unor boli ca dropica, guta și lumbago cu ajutorul unor poțiuni cu piper, curcuma și kokum. Un doctor din Marsilia a descoperit că frecarea cu ghimbir a unui penis mic și flasc rezolva ambele neajunsuri, iar partenerei îi oferea „așa o plăcere, încât protestează când respectivul vrea să se dea jos de pe ea”. În mod straniu, bucătarilor occidentali nu le

trecuse niciodată prin minte să prăjească și să macine împreună boabe de piper, semințe de fenicul, cardamom, cuișoare și scorțișoară și apoi să presare amestecul în ulei alături de usturoi, semințe de muștar și ceapă pentru a prepara sosul masala, baza oricărui curry.

Firește, cum prețul mirodeniilor în Europa îl egala pe acela al giuvaierelor, marinarii arabi care le aduceau din India au ținut secretă sursa lor vreme de secole. Dar deja la începutul secolului al XV-lea, portughezii (și mai târziu olandezii, francezii și englezii) porniseră în expediții pentru a găsi pământul pe care creșteau neprețuitele condimente. Acești aventurieri erau asemenea holteilor ațâțați care au prins mirosul unei femei ușoare. Încotro o fi? Spre est, întotdeauna undeva spre est.

Vasco da Gama a pornit însă spre vest din Portugalia, nu spre est. A navigat de-a lungul coastei vest-africane, a ocolit pe la extremitatea de sud a continentului și a urcat de-a lungul celeilalte coaste. Undeva în Oceanul Indian a capturat și torturat un navigator arab, care l-a dus în cele din urmă la Țărmlul Mirodeniilor – în actualul stat Kerala –, unde a acostat în apropiere de orașul Calicut; fusese cea mai lungă călătorie pe ocean întreprinsă vreodată.

Zamorinul¹ din Calicut n-a fost deloc impresionat de Vasco da Gama și nici de monarhul portughez, care i-a trimis în dar alamă și corali, când zamorinul primea de obicei rubine, smaralde și mătasuri. I s-a părut ridicolă ambiția lui da Gama de a le vesti păgânilor iubirea lui Cristos. Oare idiotul acela nu știa că în urmă cu mai bine de o mie patru sute de ani, înainte chiar ca Sfântul Petru să fi plecat spre Roma, un altul dintre cei doisprezece ucenici, Sfântul Toma, ajunsese deja pe țărmul indian cu o felucă arabă comercială?

¹ Titlul oficial pe care îl deținea monarhul ereditar al regatului Calicut din regiunea Malabarul de Sud a Indiei

Legenda spune că Sfântul Toma a sosit în India în anul 52 d.Hr., debarcând nu departe de actualul oraș Cochin. Acolo a întâlnit un băiat care se întorcea de la templu. „Dumnezeul tău îți aude rugăciunile?“, l-a întrebat el, iar băiatul a zis că da, cu siguranță, Dumnezeu lui i le auzea. Atunci, Sfântul Toma a aruncat în sus puțină apă, iar picăturile au rămas suspendate. „Dar Dumnezeu tău poate face una ca asta?“ Prin intermediul unor asemenea exemple – fie ele magie ori miracole – a convertit la creștinism câteva familii de brahmani; mai târziu, a fost martirizat la Madras. Acei primi convertiți – Creștinii Sfântului Toma – și-au păstrat credința și nu s-au căsătorit cu persoane din afara comunității lor. Cu timpul, numărul lor a sporit, uniți fiind prin tradițiile și bisericile lor.

Aproape două milenii mai târziu, doi descendenți ai acelor primi convertiți, o copilă de doisprezece ani și un văduv de vârstă mijlocie, s-au căsătorit.

„Ceea ce s-a întâmplat e bun întâmplat“, va spune tânăra noastră mireasă peste ani, când va deveni bunică și când nepoata ei – purtând același nume ca ea – o va ruga să-i povestească despre înaintașii săi. Fata va fi auzit vorbindu-se că arborele lor genealogic este unul plin de secrete și că printre strămoșii lor se numără proprietari și negustori de sclavi, asasini și un episcop răspopit. „Copilă, trecutul e trecut și, în plus, e altfel de fiecare dată când mi-l amintesc. Mai bine să-ți spun despre viitor, despre cel pe care *tu* îl vei clădi.“ Dar fata insistă.

Cu ce ar trebui să înceapă povestea? Cu Toma „Necredinciosul“, care a vrut neapărat să vadă rănilor lui Isus înainte să creadă? Cu alți martiri ai credinței? Copila însă dorește să afle povestea familiei lor, a casei văduvului cu care se măritase bunica ei – un lăcaș pe uscat într-un tărâm al apelor, o casă plină de mistere. Dar asemenea amintiri sunt țesute din fire ca de funigii; timpul mușcă și lasă găuri în pânza diafană, iar ea trebuie să le cârpească folosindu-se de fantezii și fabulații.

Bunica știe câteva lucruri dincolo de orice îndoială: o poveste care-și impresionează ascultătorul spune adevărul despre felul în care trăiesc oamenii și, astfel, în mod inevitabil, trebuie să vorbească despre familii, despre victoriile și durerile lor și despre cei plecați dintre vii, inclusiv despre fantomele care încă zăbovesc pe aici; trebuie să ofere sfaturi cu privire la viața pe acest pământ al lui Dumnezeu, unde bucuriile nu cruță pe nimeni de tristețe și regrete. O poveste bună nu se mărginește la ceea ce e dispus să facă un Dumnezeu iertător: ea readuce familii împreună și le despovărează de secrete care au o putere de a lega mai mare decât aceea a sângelui. Dar când sunt dezvăluite, ca și atunci când sunt păstrate, secretele pot să destrame o familie.

CAPITOLUL 3
LUCRURI NESPUSE*1900, Parambil*

Noua soție visează că se bălăcește în lagună împreună cu verii ei, lăsându-și greutatea pe schiful lor îngust, răsturnându-l în mod voit și cățărându-se iar pe el, în vreme ce râsetele lor răsună între maluri.

Se trezește derutată.

Alături de ea, o movilă sforăitoare se umflă și se dezumflă iar. Thankamma. Da. Prima ei noapte la Parambil. Numele i se freacă stângaci pe limbă, ca marginea unui dinte ciobit. Din camera cealaltă, a soțului ei, nu se aude nimic. Trupul Thankammei ascunde un băiețel – nu-i vede decât părul ciufulit de pe cap și o mână cu palma în sus.

Ascultă. Lipsește ceva. Absența este deconcertantă. Și își dă seama: nu se aude apa. Îi lipsește glasul ei murmurat, alinător, și de aceea l-a plăsmuit în vis.

Ieri, *vallum*-ul, o bărcuță scobită dintr-un trunchi de copac și întărită cu câteva scânduri de-a latul, le-a dus pe ea și pe Thankamma până la un mic ponton. De acolo au traversat un câmp întins, presărat cu cocotieri înalți, încărcăți de fructe. Patru vaci pășteau, legate cu câte o funie lungă. Au străbătut șiruri de bananieri ale căror frunze pleoștite se foiau și se loveau între ele. Mănunchiuri de banane roșii atârnav pe crengi.

Aerul era înmiresmat de un arbore *chempaka*. Trei pietre tocite și lustruite de vreme serveau drept podetș peste un pârau puțin adânc. Mai departe, albia lui se lățea transformându-se într-un iaz ale cărui maluri erau acoperite de arbuști pandanus și palmieri pitici *chenthengu*, încărcăți cu nuci-de-cocos portocalii. O lespede înclinată, pentru spălarea rufelor, se afla aproape de o margine a iazului; Thankamma i-a spus că acolo va trebui să vină să facă baie. Clipocitul pâraului era un sunet de bun augur. Se uitase în jur după casă când ajunseseră la ponton. Cum nu era acolo, la râu, sigur că trebuia să fie lângă pârau... dar nu văzuse nimic nici acolo.

– Tot pământul ăsta, mai bine de cinci sute de acri¹, îi spusese Thankamma cu mândrie, gesticulând în stânga și-n dreapta, este Parambil. În cea mai mare parte e nedeștelenit, cu hârtoape, lăsat pârluagă. Iar din cel deștelenit, doar o parte este cultivat. Înainte ca soțul tău să-l îmblânzească, tot ce vezi aici era junglă, *molay*.

Cinci sute de acri! Pământul care-i fusese casă până ieri abia dacă măsura doi.

Își continuaseră drumul pe o potecă printre rânduri de manioc. Și în sfârșit zărise casa, sus, pe o culme, profilată pe fundalul luminos al cerului. Privise îndelung ceea ce avea să-i fie cămin pentru restul vieții. Acoperișul avea șaua familiară în mijloc, curbându-se în sus la margini; streșinile lungi și joase țineau adăpost de soare și umbreau veranda... însă ea nu avusese decât un gând: „De ce acolo, sus? De ce nu pe malul pâraului? Sau lângă râul pe apele căruia sosesc vizitatorii, veștile și toate celelalte lucruri bune?”

Acum, întinsă cu fața în sus în pat, studiază încăperea: pereții lustruiți, ca unși, sunt din lemn de tec, nu din dafin sălbatic, cu deschideri în formă de cruce în partea de sus, prin care să

¹ Un acru, unitate de măsură a suprafeței în sistemul britanic, este egal cu 0,4 hectare.